

Den långa historien

I Sverige vet man förvånansvärt lite om Estland, Lettland och Litauen, trots att svenska kungar även varit deras. Svenskar bosatte sig i öster redan under 600-700-talen. Från 1000-talet finns en estlandssvensk befolkning på öarna och vid kustområdet i nordväst. Under den s.k. svensktiden, åren 1561–1710 bodde ca 12.000 estlands-svenskar i norra Estland. Svenskarna var den dominerande folkgruppen på öarna Dagö, Runö, Odensholm, Ormsö, Rågöarna samt i Rickul.

Esterna kom till Estland österifrån för 3000-4000 år sedan eller enligt nyare forskning kom de redan för 11000 år sedan - och då söderifrån.

Under århundraden invaderades Estland av Danmark, Polen, Sverige och Ryssland, självständigt för att invaderas av Sovjet, Tyskland och åter Sovjet.

Esterna och livländarna omvänds till kristendomen av tyska svärdsriddare som år 1227 tog kontroll över det danska Estland och som sedan dominerar området under 700 år.

Den "Goda" tiden?

Från 1558 då det ryska anfallet mot Estland inleddes till 1625 rådde krigstillstånd i tjugofem år i Estland och Livland. Den 6 juni 1561 kom norra Estland, med Tallinn, att tillhöra Sverige. Detta efter att Gustav Vasas son Erik sänt en av Sveriges flottor för att undsätta Estland i kampen mot ryssarna.

"Den goda svensktiden" i Estland och Livland löpte mellan åren 1561 och 1710, en epok då livegenskap tolererades, luthersk kristendom var den enda religion. Svenska adelsfamiljer tog över väldiga jordegendomar. Under nästan alla dessa 149 år av "Den goda Svenska tiden" pågick krig. Kring 100.000 att förlora livet i krig och farsoter.

Uttrycket den "gamla goda svensktiden", kommer av den ekonomiska och kulturella utvecklingen som ägde rum i Estland och Livland. Under Gustav II Adolfs och Karl XI:s tid förbättra förhållandena något. Grundläggande skolundervisning och gymnasier introducerades och år 1632 grundades Dorpats universitet, i Livland, som Sveriges andra, endast Uppsala universitet är äldre.

Tsarryssland.

Vid freden i Nystad 1721 förlorades Estland och Livland. Från 1747 behärskade 324 adelsfamiljer 350.000 människor i en livegenskap som avskaffas 1819.

Frihetstiden Republiken Estland.

Efter första världskriget för Esterna ett frihetskrig 1918-1920. Republiken Estland utropas den 24 februari 1918.

Regeringen inför åtta timmars arbetsdag inom industri och handel. Alla sjukkasseanslutna och deras familjer erhöll rätt till fri läkar- och tandläkarvård samt fria glasögon. Den obligatoriska skolan blev sexårig. Andelen studenter i förhållande till befolkningen var vid slutet av 1930-talet högst i världen. Kulturlivet blomstrade, minoriteterna gavs 1925 rätt till kulturellt självstyre.

Det politiska systemet var till en början ultrademokratisk. För att folkviljan skulle få största möjliga genomslag saknades spärrar mot småpartier. Detta försvårade regeringsbildningarna och skapade en rad regeringskriser.

Republiken Estland hade den 1 januari 1939 1.133 940 invånare varav 87,8% ester, 8,2% ryssar, 1,5% tyskar, 0,7% svenskar.

Estland drabbas av tre ockupationer.

Stalin och Hitler sluter Molotov–Ribbentrop–pakten. En icke–angreppspakt som undertecknades den 23 augusti 1939 i Moskva. I ett hemligt tilläggsprotokoll delades Finland, Estland, Lettland, Bessarabien, samt Polen upp mellan diktaturerna.

Den sovjetiska ockupationen av Estland i juni 1940 inleds med deportationer till Sibirien den 14 juni 1941 på fastlandet och 1-3 juli på de estniska öarna.

Under den första ockupationen 1941 infördes leveransplikten av jordbruksprodukter till staten, s.k. normer. För enskilda som inte uppfyller normen blir det med stöd av paragraf 58 deportation till Sibirien.

Under den första sovjetiska ockupationen (1940-41) försvann c:a 40.000 människor.

Under den därpå följande tyska ockupationen 1942 till 1944 avrättades i koncentrationsläger 4.000 – 6.000 människor, 5.000 – 6.000 tvångsmobiliserade stupade i strid, 2.000 – 3.000 omkom under bombanfall eller flyktt försök. Befolkningen minskat med ungefär 14.000 människor. Huvuddelen av de 3.500 judarna flyr till Sovjet där många försvinner.

Den stora flykten.

Utifrån Tysklands sortering av människor ordnas 1943 transporter, med kungens stöd, ordnas transporter till Sverige av ”sjuka och gamla” personer med estnisk svensk anknytning, Aibofolket. Den så kallade ”Stora Flykten” inleddes i september 1944. Det tros att kring 25.000 estländare nådde till Sverige. Flyktingar föredrog att försöka nå Sverige och Finland, men de som flytt i elfte timmen var tvungen att göra det till Tyskland och ca 35.000 - 40.000 ester kom dit.

Det uppskattas att 7.000 personer, i båtar på Östersjön försvunnit. 1 oktober 1946 fanns det totalt 32.219 estländare i DP läger (Displaced Persons) i Tyskland.

Från förryskning till självständighet.

Från september 1944 är Estland åter under Sovjets ockupation. Deportationer sker kontinuerligt t.ex den 15 augusti 1945 av 407 med tyskt ursprung, 259 Jehovas vittnen, deporterades 1951. Gruppdeportationer avtar först efter Stalins död 1953 och av enskilda personer slutligen 1991. Kollektiviseringen av jordbruket påbörjas 1949. Det ledde till att jordbruksproduktionen sjönk och den återhämtade sig först på 1970-talet. 25-28 mars 1949, deporterades 20.702 personer inlåsta i boskapsvagnar. Arkivmaterial visar att deportation förberetts för 31.632 personer.

En folkräkning som ägde rum i Sovjetunionen 1959 visade att esternas antal 1944-59 minskat med ungefär 118.000 människor, dvs. mer än 10% av hela befolkningen. Estland har under kriget och ockupationen (1940-59) förlorat inemot 237.000 människor, dvs. c:a en fjärdedel av hela sin befolkning.

Under 1950-talet skedde betydande utrensningar inom maktparaten och inom kulturlivet. De ersätts av rysslandsfödda ester och ryssar. Författare, lärare och studenter rensas ut på grund av "oren social härkomst". Först efter 40 år, 1988, tillåts en i Estland född person att få ett högt uppdrag, Förste partisekreterare Vaino Väljas.

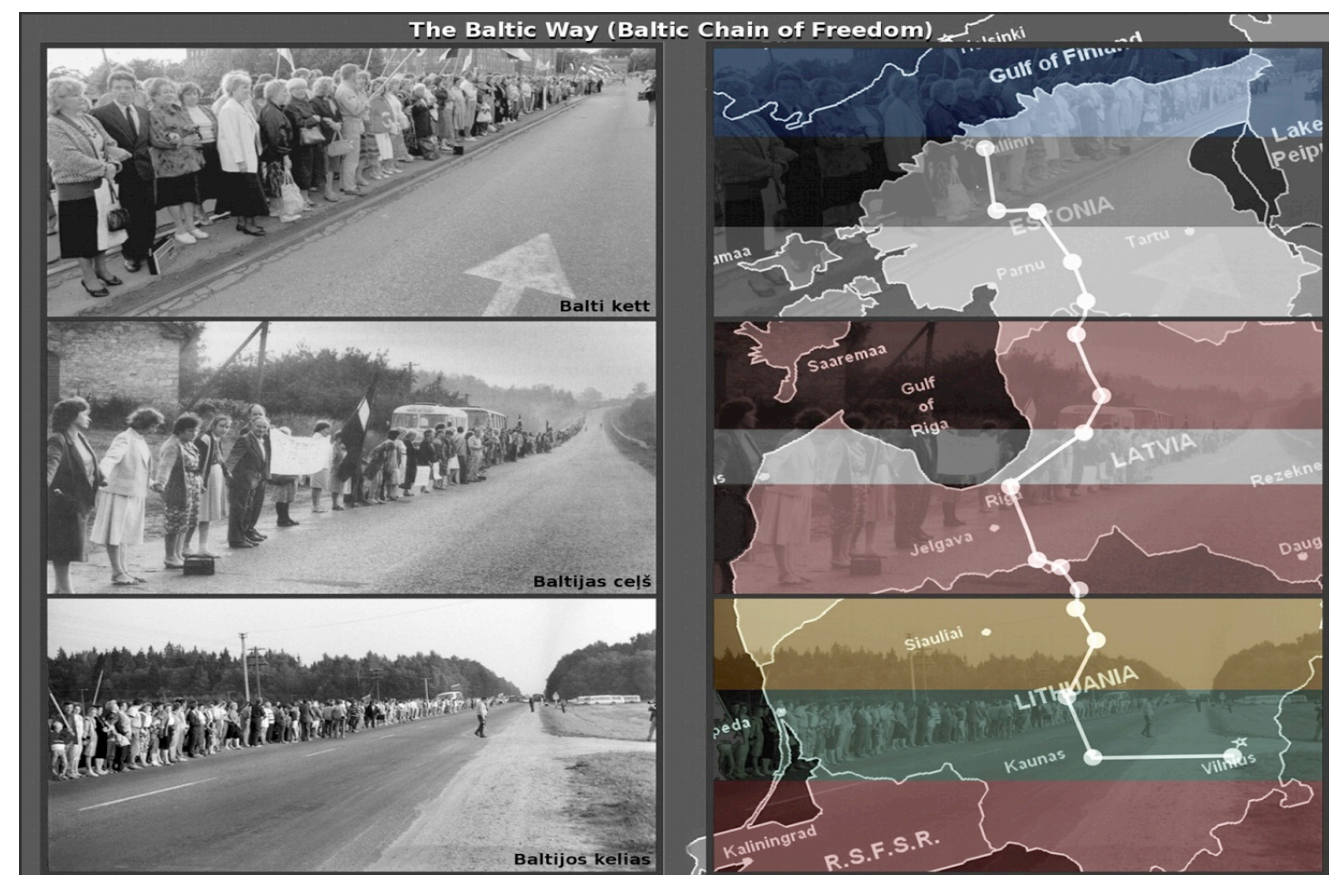
När den sovjetiska genomlysningen "Glasnost" kom lyssnade esterna noga på vad som diskuterades och prövade gränserna. Olika steg ledde fram till att den sjungande revolutionen inleddes. Fosforitbrytningsplaner väckte miljörelsen. 1987 väckte esterna tanken på en egen ekonomi, Ise Majandav Eesti "IME = under".

Estlands högsta Sovjet ESSR med Arnold Rüütel som ordförande förklarar den 16 november 1988 Sovjets annektering av landet olaglig.

Estlands nationalflagga hissas åter på Långe Hermann i Tallinn den 24 februari 1989.

Den 23 augusti 1989 bildade mer än en miljon människor en 60 mil lång mänsklig kedja för att påminna om att det var 50 år sedan Molotov-Ribbentrop-pakten ingicks.

Estland återuppstår 20 augusti 1991.

I det allt svagare sovjet sker en kedja av händelser. Lettland utropar sin självständighet i mars 1990 medan **Estland återupprättar sin självständighet den 20 Augusti 1991**. Sovjetunionen faller samman. Arnold Rüütel blir ordförande i den övergångsregering som bildas 1991. Mellan åren 2001 och 2006 blir Rüütel, den siste kommunistledaren i Sovjetestland, vald till president i Republiken Estland.

Estland är sedan 2004 medlem av EU och har euro som valuta. Estland har åter gett de nationella minoriteterna den kulturautonomi som de 1925 tillerkändes. I Estland finns ett Svenskt kulturråd och i Nukö kommun är svenska en självklarhet i den kommunala verksamheten. En ingermanländsk förening finns.

Efter att sovjet förstört synagogan finns sedan 2007 en ny i Tallinn.

